

font, s'ha popularitzat en certs parlars llenguadocians, i fins a la nostra ratlla fronterera: a Vingrau per dir que els agradava de menjar caragols, em deien *alz aimén* en lloc de 'els amem' (1960). En reprendre el bon to del llenguatge literari, amb la Renaixença, de moment se seguí emprant *aimar*, i alguns (ajudant-hi la impopularitat del verb, substituït ja llavors en el llenguatge viu per *estimar*), entre els poetes dels cenacles floralescs, visqueren tota la vida convençuts que l'única forma literària catalana era *aimar* (essent *amar*, creien ells, forma castellana). No tots entre els qui feien això eren escriptors de mal gust estilístic i lingüístic (vegeu-ne testimonis en *AlcM* s. v. *aim-*).

Mn. Cinto mateix va usar *aim-* en diverses líriques, i en llançar-se a la gran empresa de l'*Atlàntida* encara ho feia: «no tinc ja pàtria dolça ni res de quant *aymí*» en el primer esbós del poema, l'any 1867, vi, 12b; «d'Espanya que tant *aymo* vull-te donar la clau» i, 47b, encara en la redacció de 1877 i en l'ed. d'aquell any; però en l'edició definitiva, de 1878 (no sabem si guiat per si mateix o més aviat pels seus mentors Milà o Balari) ja ho ha rectificat en *amí* i *amo*. Els homes de «L'Avenç», no vacil·lant ja en aquest punt, miraren tots i sempre *aimar* com una forma macarrònica i abandonada; altrament ells rarament usen el mot *amar* (en qualsevol forma) en el seu llenguatge normal, atenint-se al viu i col·loquial *estimar*, i només hi recorren en moments de to molt elevat, de tensió conceptual i estilística suprema, sovint acompanyant-ho amb formes arcaiques en la flexió: «jo t'*am*, jo t'*am*, llibertat santa, filla del gran amor de la meva juvenesa!» exclamava Pere Coromines dins el seu calvari de Montjuïc (clam fervorós que vaig verificar en el manuscrit autògraf i primer, meravellat de trobar-lo en la seva ploma, *Presons Im.*, p. 46).

No ens cal parlar de les formes de les altres llengües romàniques, que totes han conservat més o menys el ll. AMARE. En els seus remots orígens proètnics aquesta arrel degué tenir un sentit sexual, potser fins i tot eròtic. En el teatre llatí es nota que indica l'amor d'un sexe a l'altre, molt més que l'afecte cordial entre persones del mateix sexe, i més que l'estimació intra-familiar de qualsevol mena: *amat? sapit!* fa exclamar Terenci a un seu observador d'edat madura, que ja en torna de la severitat i mira amb comprensió les passions del jovent, sanes al capdavant per al destí de l'home: i no ens equivoquem perquè les converses dels esclaus còmplices ens revelen allí mateix de quina mena d'amor es tractava.

Sembla que ens guien com a indicatiu (mal que sigui vague i fins incert) del llunyà passat indoeuropeu els vells textos indoiranis: l'avèstic tardà *ama-* m. és en general 'força, potència' però es deia especialment de la potència de l'home en el caire sexual (*Yt.*, 8.14), cosa que, és clar, féu possible que també girés cap al biaix d'ímpetu, embranzida' (*Ya.*, 9.17, 9.27; *Yt.*, 14.145) i que pogués ser exaltat com el nom d'una deïtat zoroàstrica (*Yt.*, 14.44); i així mateix es tornés adjectiu (*ama-* m., *amā* f.) amb el valor de 'fort, poderós' i *amavant-* 'fort, poderós' i 'potent'; paral·lela-

ment a la Índia i en altres llengües arcaiques de la gran família: scr. *ámavant-* adjectiu i el substantiu masculí *amaḥ* queden per la banda de la força, però *ámítí* és 'ell prem, pressiona' («bedrängt») i l'esc. ant. *ama* 'torturar', de manera que no fóra estrany que en un món primitiu i pastoral l'arrel hagués començat per aplicar-se a la idea de 'practicar el coït', 'fer (l'home) de cavall-pare', car des d'ací fins a la frase terenciana no hi ha més que una gran atenuació, amb refinament en les maneres. Qui sap si encara pervivia algun regust obscur o velat d'aquest matís en el llatí vulgar, que això ens explicaria millor la universal tendència de l'honest poble romànic a recórrer als eufemismes *estimar*, *querer*, *chérir*, *voler bene*.

DERIV.: *Amable* [Llull, «lo Libre de Doctrina Pue- ril, lo qual féu un home a son amable fill», *Blanquerna*, NCl. II, 242.19, ací doncs encara en l'acc. etimològica 'digne de ser amat'], *amabilitat* [Llull] i el cpt. *amablement* [id.]. Amb el mateix sentit usava *amador*: «natural cosa és que tota creatura ama sa semblança; e aytant com les unes coses són pus semblants a les altres, d'aytant són pus *amadores*» (*Merv.*, NCl. I, 136); i llavors s'usava també amb el sentit actiu, en Llull, en un doc. de c. 1260 (*AlcM*), en les *VidesR.* (variant llesmosina): «els seus *aymadors* per gelosia — se nafraven», P221v2 (cf. 67r2, 105v2, i *Sent Aymador*, P193r2). *Amament* (Llull). *Amant* [Llull 'amador, enamorat', *Blanquerna* II, 152.24], d'on *amança* o *amància*, tots dos algun cop en Llull (com en oc. ant., veg. supra). *Amat* '(la) persona amada' [Llull, *L. d'Amic e d'Amat*, etc.]; *amada*; també s'ha usat el cpt. *benamat*, *-ada* en català (igual que fr. *bienaimé*, oc. *benamat*: «Ah Magall, ma *benamado* ---»); «esbravava la seva desolació cridant el nom del seu *benamat*, no perquè ell li pogués respondre, sinó per articular el seu clam», P. Coromines (*Prometeu*, cap. 7, p. 126). *Amatiu* i *amativitat* [Llull]. *Amatori* [Lab. 1839], pres del ll. *amatorius*, en trads. de Ciceró i Ovidi.

*Amè* [1917, *Dicc. Ort.*; *-eno*, Belvitges, *DTo.*, 1640, Lab. 1839, etc.], del ll. *amoenus*, possiblement (?) derivat de *amare* (i en tot cas percebut com a tal pels llatins); més usuals han estat sempre en cat. el ponderatiu o superlatiu *amenissim* [«terra *amenissima*, / tota de rech», JRoig, *Spill*, 7230]; *amenitat* [1437, *AlcM*; *DTo.*, 1640]; *amenitzar* [*-isar*, Lab. 1839].

*Amic* [mj. S. XIII, doc. gvellès, PPujol, 20: «En D. de S. M. vostre *amig*»; sovint en Llull en tots els matisos, *Libre d'Amic e d'Amat*, etc.], del ll. AMĪCUS, *-CA*, *-CUM*, adj. i també subst.; *amiga*, des dels orígens (com també *amic*) ja en el sentit d'«amada», sovint pejorativament [fi S. XIII, «amava una dona --- e féu tant que la hach per *amiga*», Desclot, cap. 4], també oc. *amiga*, etc.: aquest s'usa sovint en la forma fonètica llesmosina i fronterera d'oïl *amía* (veg. supra, sobre *aimar*), i en aquest sentit obtingueren difusió més gran i més primerenca les formes ultra-llesmosinades *aimí*, *aimia*; aquesta passa al català, amb caràcter més general que *aimar*, fins en prosa: «negú no menà se dona ne s'*aymia* ab él», S. XIV, Reixac, *Questa*, 15.21;